

Danskerne og EF

Danskerne og EF

Afstemningen den 2. oktober 1972 skulle afgøre Danmarks EF-medlemskab, og gjorde det vel også. Men den afgjorde ikke danskernes tilslutning. Skønt flertallet var klart nok i 1972, har situationen siden været meget mere usikker med skiftende flertal af tilhængere og modstandere, men for det meste med en ret lille forskel mellem de to grupperes størrelse.

Denne artikel søger at trække tråden fra 1972 frem til og med 1982. En problemkreds vedrører tilslutningens omfang, i befolkningen som helhed og i bestemte undergrupper af befolkningen. Resultaterne her peger først og fremmest på EF-spørgsmålets sammenhæng med venstre-højre dimensionen i dansk politik, omend med visse nuancer. En anden problemkreds vedrører sikkerheden og omfanget af henholdsvis EF-modstand. Her peger resultaterne først og fremmest på begrænsninger i begge de tilsyneladende modsatte holdninger. EF-tilhængernes tilslutning rækker stort set kun til selve medlemskabet og næppe til videre unionsplaner, og modsat er EF-modstanderne langt fra sikre i deres modstand.

Baggrunden for artiklen er materiale fra de danske valgundersøgelser i 1970'erne. De mange valg har, om ikke andet, så

dog den fordel, at der har været ret tætte målinger, hvor EF-spørgsmålet kan sættes i relation til andre spørgsmål.⁽¹⁾ På udvalgte punkter vil der blive suppleret med resultater fra opinionsundersøgelser, offentliggjort i pressen. Men her er det straks vanskeligere at sætte resultaterne i relief.

Tilslutningen til EF-medlemskabet

Siden medlemskabet har der stort set været balance mellem tilhængere og modstandere. I tabel 1 er anført to tidsserier. Den ene bygger på spørgsmål i Gallup-undersøgelserne og tilsvarende spørgsmål i valgundersøgelserne, om hvad man ville stemme, hvis der blev holdt en ny afstemning om Danmarks medlemskab. Den anden serie bygger på et spørgsmål, som EF-kommissionen får stillet som led i de såkaldte Eurobarometer-undersøgelser i alle EF-lande, om man finder landets medlemskab af Fællesmarkedet godt eller dårligt.

Stort set drejer det sig om samme sag. Resultaterne er da også næsten ens. Ser man på spørgsmålet om stemmer ved en ny folkeafstemning forsvandt det klare flertal allerede i 1973. Derefter er der mest tale om een-cifrede procenter, der skiller tilhængere og modstandere. Lejlighedsvis er flerskellene lidt større. Men de går da udelukkende i retning af, at der er en noget større overvægt af modstandere. 1972-flertallet for medlemskab opnås på intet tidspunkt senere.

*Lektor ved
Københavns Universitet,
cand. scient. pol*

Tabel 1: Den samlede befolknings syn på EF.

Gallup og valgundersøgelserne: Stemme ved en ny afstemning.

	For	Imod	Ved ikke	Ialt	Opinionsbalance (pct. for + pct. imod)
1972: 2. oktober	57	33	10	100	+ 24
1973: Februar	51	37	12	100	+ 14
Maj	46	43	11	100	+ 3
Oktober	42	43	15	100	+ 1
December, valgundersøgelsen	46	45	10	101	+ 1
1974: Marts	42	42	16	100	0
Maj	38	43	19	100	+ 5
August	31	53	16	100	+ 22
Oktober	37	45	18	100	+ 8
1975: Januar, valgundersøgelsen	49	48	4	101	+ 1
April	40	41	19	100	+ 1
August	45	41	14	100	+ 4
1976: Marts	40	43	17	100	+ 3
1977: Februar, valgundersøgelsen	33	51	16	100	+ 18
Maj	39	43	18	100	+ 4
1978: April	40	37	23	100	+ 3
1979: Februar	38	40	22	100	+ 2
Maj	33	48	19	100	+ 15
Oktober, valgundersøgelsen	44	42	14	100	+ 2
December	31	39	30	100	+ 8
1980: Maj	36	43	21	100	+ 7
December	33	48	19	100	+ 15
1981: Maj	35	46	19	100	+ 11
December, valgundersøgelsen	51	47	2	100	+ 4

Kilde: (1) Gallup og Berlingske Tidende (2) Valgundersøgelserne.

Eurobarometer: EF-medlemskabet godt eller dårligt.

	Godt	Dårligt	Hverken godt eller dårligt/ ved ikke	Opinionsbalance (pct. godt + pct. dårligt)
1973: September	42	30	28	+ 8
1974: Maj	35	31	34	+ 4
November	33	35	32	+ 2
1975: Maj	36	25	39	+ 11
November	41	27	32	+ 14
1976: Maj	36	29	35	+ 7
November	29	34	37	+ 5
1977: Maj	30	30	40	0
November	37	33	30	+ 4
1978: Maj	34	31	36	+ 3
Oktober	36	25	39	+ 11
1979: April	37	25	38	+ 12
Juni	38	28	34	+ 10
Oktober	39	27	34	+ 12
1980: April	33	29	38	+ 4
Oktober	32	29	39	+ 3
1981: April	30	31	39	+ 1
Oktober	31	29	40	+ 2

I store træk gælder samme karakteristik for spørgsmålet om vurdering af medlemskabet som godt eller dårligt. Men der er dog en nuanceforskel. EF-kommissionens spørgsmål viser gennemgående lidt større tilfredshed med EF. Her er der ret ofte en overvægt af tilhængere. Forskellene er dog små.

Nogen egentlig udvikling er der ikke tale om, højst om korttidssvingninger. Danskerne bliver hverken mere tilfredse eller mere utilfredse med EF. Situationen er tilsyneladende låst fast.

Men sikkert også kun tilsyneladende. For der er endnu et bemærkelsesværdigt træk. En meget markant andel af vælgerne er nemlig i tvivl om, hvorvidt EF er godt eller dårligt og svarer »hverken eller« eller »ved ikke«. Til tider drejer det sig om op til 40 procent. Kom der f.eks. en ny afstemning med omtrent samme valgdeltagelse som i 1972 (godt 90 procent) ville de 40 procent ubeslutsomme udgøre en vældig reserve for både tilhængere og modstandere.

Hvad der ville ske, er rent gætværk.

Tabel 2: Syn på EF-medlemsskabet og stemme ved afstemning. 1979. Pct.

	Ville stemme ja	Ville stemme nej
Danmarks EF-medlemsskab godt	83	4
Danmarks EF-medlemsskab dårligt	2	68
Danmarks EF-medlemsskab hverken godt eller dårligt/ I tvivl	15	28
	100	100
N =	433	342

Tabellen bygger alene på halvdelen af valgundersøgelsen i 1979. Valgundersøgelsen bygger på to interview-indsamlinger hos Gallup, og kun i den ene fandtes spørgsmålet fra Eurobarometerundersøgelsen om Danmarks medlemskab var godt eller dårligt. Videre er personer med uoplyst svar på et eller begge spørgsmål udeladt.

Men man kan pege på, at mange af de der siger, de ville stemme nej ved en ny afstemning, slet ikke er så sikre i deres sag. (Tabel 2). 4 procent af dem finder EF-medlemskabet godt, og deres nej-indstilling forekommer problematisk. Men derudover er hele 28 procent i tvivl. Over for disse 32 procent tvivlsomme, står på ja-siden kun halv så mange usikre (ialt 17 procent). Der er intet ulogisk i at have en vis tvivl, selvom man nok mener at vide, hvad man ville stemme. Men det sikre synes at være, at mange er usikre. Vælgernes holdning til EF er langt fra afklaret.

Ja til EF - Ja til hvad?

EF-modstanderne er ikke alt for sikre i deres sag. Men der er også betydelig usikkerhed hos EF-tilhængerne. Nemlig m.h.t. hvor langt samarbejdet skal gå. Eller - mere præcist - de færreste tilhængere af EF-medlemskabet er sikre tilhængere af planer om videregående politisk forening.

I 1972 mente således 54% af tilhængerne, at Fællesmarkedet kun burde være et handelspolitisk samarbejde, og kun 21% af dem var af modsat mening. Kun 16% af tilhængerne gik ind for et direkte valgt parlament, mens 39% var imod. Andre spørgsmål viste samme tendens, men også ofte en ganske stor ved-ikke gruppe.

Selve medlemskabet kunne have ændret situationen - skabt flere tilhængere af videregående samarbejde og fjernet ved-ikke tendensen. I valgundersøgelsen i 1979 finder man da også stor tilslutning til den almene tanke om »Vesteuropas forening«. 77 procent af de, der ville stemme ja ved en ny afstemning, gik ind for tanken, mod kun 20 procent hos modstanderne. Men når det kommer til det mere præcise, om specielt EF skal udvikle sig til

en union, er tvivlen meget større. Kun 18% af tilhængerne ønsker udviklingen af EF hen imod et forenet Vesteuropa fremskyndet, mens 61% ønsker samme tempo som nu. Og 63% af tilhængerne ønsker, at landene skal bevare fuld suverænitet, mens 28% ønsker overdragelse af beslutninger til EF-organer (heraf 13% til en fælles europæisk regering).

Den samme tendens kommer til udtryk med hensyn til forventningerne til Europa-parlamentet. Ved et spørgsmål om hvad man håbede af Europa-parlamentet - at det ville tage skridt mod den økonomiske krise, at det ville kunne kontrollere administrationen i Bruxelles eller at det ville kunne fremme den europæiske union - pegede hele 68% af EF-tilhængerne på bekæmpelsen af krisen, og 11% på kontrol af administrationen. Kun 6% nævnte den politiske union. Og ved et modsat spørgsmål om, hvad man frygtede af EF-parlamentet, nævnte 27% af EF-tilhængerne, at det kunne være, at parlamentet ville trænge ind på den danske regerings område. Denne procent blev dog overgået af de 39 procent, der frygtede Europa-parlamentet ville ende i snak uden at lave noget reelt.

På mange måder placerer dette danskerne som EF's mindst »europæiske« befolkning. På samme tid som i Danmark blev flere af spørgsmålene stillet i de an-

dre europæiske lande, og ofte med helt andre resultater; if. tabel 3.

Een forklaring kunne være, at danskerne var skeptiske mod overnationale bureaukratier og centralisering af magten.⁽²⁾ Men en anden mulighed er også den enkle, at danskerne simpelthen ikke føler sig som europæere, eller føler sig knyttet til andre områder - Norden eller Verdenssamfundet.

Man har her at gøre med fænomener, det er uendeligt svært at måle særligt præcist. Men Nikolaj Petersen har vist, at der i hvert tilfælde ikke i praksis er nogen modsætning mellem at være »europæer« og være enten »nordisk« eller »verdensborger«. Tværtimod var det i 1970'ernes begyndelse således, at de mest »europæiske« også i andre henseender var de mest udadvendte.⁽³⁾ Den reelle modsætning er formodentlig snarere mellem »hjemmeføddinge« og »udadvendte«.

Her har R. Inglehart søgt at måle, hvilke områder de europæiske befolkninger føler sig knyttet til - fra den egen, hvor man bor til »verden som helhed« - med mulighed for at nævne to områder. I 1973 viste dette temmeligt eentydigt, at befolkningerne i de gamle EF-lande var mest tilbøjelige til, i hvert tilfælde som eet af områderne, at nævne noget der lå uden for landets grænser. Danskerne kom i den stik modsatte ende. Inglehart gætter på,

Tabel 3: Syn på EF's fremtid i forskellige lande. 1979.

	Ita- lien	Lux.- bourg	Tysk- land	Hol- land	Frank- rig	Bel- gien	Ir- land	Eng- land	Dan- mark
Pct. der går ind for Vesteuropas forening	85	89	81	82	75	69	68	61	46
Pct. der ønsker EF's integrationstempo fremskyndet	61	51	41	36	39	37	31	23	18
Pct. der håber Europaparlamentet kan fremskynde integrationen	21	29	28	19	11	17	19	10	4
Pct. der frygter Europaparlamentet vil trænge ind på egen regerings område	8	27	10	14	14	7	27	30	41

Resultaterne i denne tabel er taget fra Eurobarometer, december 1979.

at det vil ændre sig med medlemskabet af EF.(4)

Men tilsyneladende er dette ikke sket. For både blandt EF-tilhængere og EF-modstandere er der i Danmark, sammenlignet med andre lande, en markant tendens til kun at føle sig knyttet til områder inden for landets grænser, if. tabel 4. Generelt er de, der er positive over for EF, mest tilbøjelige til at identificere sig med et område uden for landets grænser. Men ikke i Danmark. For her savner både EF-tilhængere og EF-modstandere tilknytning til noget større område end landet selv. Man er ikke »europæere«. Og man er ikke »verdensborgere«.

EF-modstanden har sine problemer. Men det samme har tilslutningen til det europæiske fællesskab: Danskerne er dårlige europæere.

EF-medlemskabet og de politiske partier

I 1972 var tilslutningen meget markant i Folketinget, og knap så stor i vælgerbefolkningen. Dette billede har holdt sig, og er nærmest blevet forstærket. I Folketinget har venstrefløjen været imod, ligele-

des Retsforbundet og dele af Socialdemokratiet har været »EF-kritiske«. Men blandt vælgerne er modstanden meget bredere funderet. Flere tilhængerpartier (i Folketinget) er modstanderpartier (i befolkningen).

Som mål på tilslutning og modstand er her brugt forskellen mellem procenten der ville stemme ja og procenten der ville stemme nej (»opinionsbalancerne«). Positive opinionsbalancer viser overvægt af tilhængere, negative balancer overvægt af modstandere.

EF-tilslutningen har i udtalt grad en borgerlig slagside. Fra og med 1973 har der i Socialdemokratiet konstant været en overvægt af modstandere, som tilfældet hele tiden har været i venstrefløjspartierne. Lejlighedsvis gælder det samme også i Det radikale Venstre og Fremskridtspartiet. Modstanden mod EF kulminerede hos Socialdemokratiet i 1970'ernes midte, og er ikke længere helt så overvældende. Men den er der, og Socialdemokratiet er et delt parti.

Ret naturligt er der en helt parallel »ideologisk« slagside: EF-støtte hænger sammen med det, man normalt forstår ved mere højredrejede standpunkt og EF-

Tabel 4: Pct., der nævner forskellige områder, de føler sig knyttet til. 1979.

	Blandt EF-positive			Blandt EF-negative		
	Kun eget land eller del heraf	Også Europa	Også verden som helhed	Kun eget land eller del heraf	Også Europa	Også verden som helhed
Italien	50	28	28	61	13	22
England	65	24	15	76	11	13
Holland	67	21	14	66	23	9
Irland	71	25	6	74	12	14
Frankrig	71	19	11	83	13	2
Belgien	72	20	10	77	12	8
Luxembourg	74	18	9	—	—	—
Tyskland	76	17	7	88	9	3
Danmark	88	7	3	89	6	5

Kilde: Direkte bearbejdelse af rådata (Eurobarometer 12). Da de interviewede kunne pege på flere områder, adderer tallene til mere end 100.

Kriteriet for holdning til EF er, om man finder landets medlemskab af EF godt eller dårligt. I Luxembourg var der for få negative til at muliggøre beregning.

modstand med venstredrejning. I tabel 6 er taget tre eksempler. Det første, sammenhæng med syn på Nato, giver resultater, der næppe kan undre. Nato er en vestlig samarbejdsorganisation. Det samme er EF. Følgelig er det ret naturligt, om tilslutning til det ene hænger sammen med tilslutning til det andet, og tilsvarende ved modstand.

Resultaterne med hensyn til syn på skatte-

progression og syn på A-kraft er mere bemærkelsesværdige. Man kan meget dårligt hævde, at EF har ret meget med skatteprogressionen at gøre. Højst kan nogle udlægge tanker om harmonisering af skatter og afgifter som en trussel mod skatteprogressionen. Men det er mest ren teori. Og trods EF's energi-program er forbindelsen til atomkraftspørgsmålet endnu mere tynd: EF's energipolitik er ik-

Tabel 5: Tilslutning og modstand i forskellige partier. Opinionsbalancer.

	1972	1973	1975	1977	1979	1981
Venstrefløj	+ 76	+ 78	+ 90	+ 90	+ 89	+ 70
Retsforbundet				+ 67	+ 79	
Socialdemokratiet	+ 2	+ 39	+ 47	+ 46	+ 13	+ 13
Radikale Venstre	+ 53	+ 27	+ 59	+ 14	+ 4	+ 16
Fremskridtspartiet	+ 38	+ 25	+ 3	+ 16	+ 21	+ 2
Øvrige borgerlige partier	+ 77	+ 52	+ 66	+ 48	+ 62	+ 54
Alle arbejderpartier	+ 17	+ 49	+ 58	+ 56	+ 31	+ 34
Alle borgerlige partier	+ 59	+ 35	+ 46	+ 26	+ 44	+ 36
Diff. (Borgerlige - arbejderpartier)	+ 76	+ 84	+ 104	+ 82	+ 75	+ 70

Tallene for Retsforbundet er udeladt ved de valg, hvor der er svar fra mindre end 20 personer. Resultaterne vedrørende 1972 angiver afstemning i 1972 sammenholdt med vælernes partivalg i 1973.

Tabel 6: Syn på forskellige politiske spørgsmål og holdning til EF.

(Opinionsbalancer i grupper med forskelligt syn på andre spørgsmål).

	1972	1973	1975	1977	1979	1981
NATO						
A. Vil ud af Nato	+ 29	+ 62	+ 75	+ 81	+ 68	+ 72
B. Vil blive i Nato	+ 62	+ 40	+ 46	+ 20	+ 42	+ 40
Diff. (B - A)	+ 91	+ 102	+ 121	+ 101	+ 110	+ 112
SKATTEPROGRESSION						
A. Bør forøges	+ 18	+ 10	+ 20	+ 37	+ 12	+ 20
B. Bør ikke forøges	+ 56	+ 30	+ 20	+ 9	+ 33	+ 27
Diff. (B - A)	+ 38	+ 40	+ 40	+ 46	+ 45	+ 47
ATOMKRAFT						
A. Nej til atomkraft					+ 38	+ 33
B. Ja til atomkraft					+ 61	+ 62
Diff. (B - A)					+ 99	+ 95

Tallene angiver opinionsbalancer (for-imod EF) blandt vælgere med forskelligt syn på Nato, skatteprogression og atomkraft. Tallene for 1972 bygger på de interviewedes EF-standpunkt i 1972 kombineret med deres andre standpunkter i 1973.

Nato: Opdelingen bygger på om de interviewede erklærede sig helt eller delvist enig/uenig i påstanden »Vi bør snarest melde os ud af Nato«. *Skatteprogression:* Opdelingen bygger tilsvarende på, om de interviewede var helt eller delvist enig/uenig i påstanden »Høje indtægter burde beskattes hårdere end tilfældet er i dag«. *Atomkraft:* Opdelingen bygger på, hvorledes de interviewede ville stemme ved en folkeafstemning om indførsel af atomkraft. (Ikke brugt før 1979).

ke den helt oplagte succes, og bortset herfra er anvendelsen af atomkraft endnu mere udtalt i bl.a. Sverige.

Forklaringen er snarere, at EF indgår i en almindelig venstre-højredimension, sammen med Nato, skatteprogression og atomkraftspørgsmålet.

Dette rejser spørgsmålet, hvilken type problem EF-medlemskabet er for vælgerne idag. Torben Worre har peget på en stærk sammenhæng mellem »grønne« holdninger og stemme for Folkebevægelsen mod EF ved Europa-valget i 1979.⁽⁶⁾ Samme tendens genfindes i 1981. Indstilling til EF er i tabel 7 sammenholdt et udvalg af traditionelle økonomiske holdninger og med holdninger, der enten kan kaldes »grønne«, eller »frisindede«. En god betegnelse mangler. Spørgsmålet er, hvad EF-holdning hænger kraftigst sammen med.

Lokaliseringen af EF-modstanden til venstre i partispektret vil i sig selv give en sammenhæng mellem EF-modstand og venstreorientering. Men en sammenhæng, der skal gælde både de mere økonomisk prægede spørgsmål og grønne spørgsmål. Men EF-modstand appellerer tilsyneladende stærkest til vælgere med grønne holdninger eller - mindre flatterende - til det, der er blevet kaldt NED-fløjen.

Specielt er der en klar tendens til, at nej til EF følges ad med nej til Nato og nej til A-kraft, og tilsvarende på ja-siden. Over for hvert af de 3 spørgsmål kan vælgerne være for, imod eller neutral, og dette giver ialt 27 kombinationsmuligheder. Men der er en stærk tendens til at de to ydermuligheder vælges af ret mange. Og denne tendens er ikke mindst udtalt hos de bedst uddannede; if. tabel 8.

Tabel 7: Sammenhæng mellem holdning til EF og andre politiske holdninger i 1981. Korrelationskoefficienter.

Spørgsmål	Numerisk korrelation
Vi bør snarest melde os ud af Nato (EF-modstanderne enige)	.51
Stemme ved afstemning om A-kraft (EF-modstanderne vil stemme nej)	.44
Politikerne burde lytte mere til græsrodsbevægelserne	.35
Der er behov for mere kontrol med politiets metoder (EF-modstandere enige)	.26
Høje indtægter burde beskattes hårdere end tilfældet er i dag (EF-modstandere enige)	.26
Fagforeningerne har alt for megen magt i samfundet (EF-tilhængerne enige)	.21
Syn på ØD, med eller uden central fond (EF-tilhængere er modstandere)	.12

Teksterne efter spørgsmålene angiver de dominerende svartendenser.

Tabel 8: Op og ned-fløje. 1981. Pct.

Holdning til EF, Nato og atomkraft	Unge (under 40 år)			Ældre (40 år eller mere)		
	Folke-skole	Mellem Real	Student	Folke-skole	Mellem Real	Student
Nej til alle tre	22	25	39	21	14	(21)
Ja til alle tre	19	13	16	18	37	(68)
Subtotal	41	38	55	39	51	(89)
Blandede svar	59	62	45	61	49	(11)
Ialt	100	100	100	100	100	100

Tendensen er forskellige hos yngre og ældre. Hos de yngre er det nej-siden der dominerer, hos de ældre snarere ja-siden. Men fælles er, at tingene sammenkædes og specielt hos de veluddannede.

Tabel 9: Syn på forskellige erhvervsgrupper. Opinionsbalancer.

	1972	1973	1975	1977	1979	1981
Arbejdere	+ 1	+ 39	+ 32	+ 53	+ 17	+ 30
Lavere funktionærer	+ 35	+ 23	+ 10	+ 28	+ 3	+ 16
Højere funktionærer			+ 12	+ 14	+ 16	+ 33
By-selvstændige	+ 68	+ 55	+ 23	+ 7	+ 40	+ 43
Landmænd	+ 85	+ 62	+ 73	+ 58	+ 81	+ 84
A. Alle arbejdere	+ 1	+ 39	+ 32	+ 53	+ 17	+ 30
B. Samlet middelklasse (funkt. + selvstændige)	+ 47	+ 33	+ 17	+ 2	+ 15	+ 14
Diff. (B + A)	+ 48	+ 72	+ 49	+ 55	+ 32	+ 44

Note: Resultaterne bygger på de interviewedes eget erhverv. Personer ude af erhverv er udeladt.

Ret naturligt er landmændene for EF. De har en egeninteresse i medlemsskabet. Men også mere generelt er det middelklassegrupperne, der slutter op om EF.

Tabel 10: Tilslutning til EF hos privat og offentligt ansatte lønmodtagere. Opinionsbalancer.

	1972	1973	1975	1979	1981
A. Privat ansatte					
Arbejdere	+ 8	+ 43	+ 28	+ 11	+ 28
Lavere funktionærer	+ 38	+ 25	+ 5	+ 12	+ 11
Højere funktionærer			+ 30	+ 35	+ 58
B. Offentligt ansatte					
Arbejdere	+ 28	+ 18	+ 50	+ 39	+ 44
Lavere funktionærer	+ 31	+ 19	+ 17	+ 16	+ 34
Højere funktionærer			+ 14	+ 3	+ 17
Forskel (A + B)					
Arbejdere	+ 36	+ 25	+ 22	+ 28	+ 16
Lavere funktionærer	+ 7	+ 6	+ 12	+ 28	+ 45
Højere funktionærer			+ 44	+ 38	+ 75

Tabel 11: Holdning til EF i 1981 efter erhverv, ansættelsesområde og alder. Opinionsbalancer.

	Arbejdere		Funktionærer	
	Under 40 år	40 år eller mere	Under 40 år	40 år eller mere
Offentlig sektor	(+ 44)	(+ 44)	+ 45	+ 5
Privat sektor	(+ 19)	+ 41	+ 25	+ 41

Tal baseret på mellem 10 og 20 individer er sat i parentes.

Tabel 12: Holdning til EF hos uddannelseskategorier hos yngre og ældre. Opinionsbalancer.

	1972	1973	1975	1977	1979	1981
Under 40 år						
Folkeskole	+ 15	+ 25	+ 28	+ 40	+ 21	+ 14
Mellem/realeksamen	+ 48	+ 24	+ 5	+ 16	+ 5	+ 13
Studentereksamen	(+ 29)	(+ 20)	+ 3	+ 25	+ 26	+ 6
40 år eller mere						
Folkeskolen	+ 33	+ 3	+ 3	+ 18	+ 7	+ 10
Mellem/realeksamen	+ 41	+ 37	+ 36	+ 1	+ 31	+ 23
Studentereksamen			+ 71	+ 33	+ 49	+ 46

Beregninger er ikke foretaget, hvor der i materialet er mindre end 10 personer. Tal der baseres på over 10 men under 20 personer er sat i parentes.

EF-standpunkt og Social Placering

Helt parallelt hermed er resultaterne m.h.t. EF-tilslutningen i forskellige sociale grupper: Det er middelklassen, der slutter op om EF. Igen er EF en sag for »det borgerlige Danmark«, men nu i erhvervs-mæssig henseende, if. tabel 9.

To andre forhold spiller imidlertid også en vigtig rolle - erhvervssektor og alder - og gør det tildels i samspil med hinanden.

Landmænd og byselvstændige tilhører per definition den private sektor. Men sondringen mellem privat og offentlig sektor spiller også en væsentlig rolle i lønmodtagergrupperne, if. tabel 10.

Ikke mindst gælder dette hos funktionærerne. I den private sektor er funktionærerne EF-tilhængere. Men i den offentlige sektor er funktionærerne, især efter 1973 modstandere af Danmarks EF-medlemskab. Forskellene er især slående m.h.t. de højere funktionærer. Der er ikke nogen identifikation mellem de højere offentlige funktionærer og den politik, deres arbejdsgiver fører.

Dette resultat er imidlertid stærkt betinget af alder, if. tabel 11.

Blandt arbejderne spiller hverken ansættelsesområde eller alder den store rolle. Men hos funktionærerne er begge forhold vigtige.

Offentligt ansatte funktionærer er imod EF. Men kun svagt hos de lidt ældre, og til gengæld meget kraftigt hos de yngre.

Aldersfaktoren spiller en tilsvarende rolle m.h.t. uddannelse. I befolkningen som helhed er der kun en meget svag sammenhæng mellem god uddannelse og EF-støtte - en sammenhæng, man ellers skulle vente i betragtning af, at EF-støtte politisk og socialt er et »borgerligt« fænomen. Det siger sig imidlertid ved en nærmere granskning, at sammenhængen faktisk findes hos de lidt ældre - endda tem-

meligt kraftigt, men ikke hos de yngre, if. tabel 12.

Disse fænomener supplerer og modificerer tildels karakteristikken af EF-støtte som et - i social henseende - borgerligt fænomen. Tilsyneladende er der kommet yngre grupper, der er veluddannede, er højere funktionærer i den offentlige sektor, men alligevel imod EF. Hvad de ikke skulle være, hvis de lignede deres ældre kolleger.

Uden at kunne gå dybere ind i sagen, er det alligevel naturligt at tænke på væksten i mere servicebetonede statsaktiviteter og på venstredrejningen på uddannelsesinstitutionerne. En ikke medtaget analyse viser da også, at det i 1979 ikke så meget var de offentlige funktionærer i traditionel administration som funktionærer i sundheds- og undervisningssektoren, der var imod EF. Ud fra denne gruppes holdninger iøvrigt, er det også naturligt, at stillingtagen til EF kommer til at korrelere ret kraftigt med mere »grønne måder at være rød på«.

Stadigvæk er det dog rimeligst at pege på erhvervsopdelingen som det afgørende. For de andre karakteristika skiller især mindre grupper ud. Men grupper, der er på vej til at blive store.

Hvilken rolle spiller det

Resultaterne i denne artikel kunne pege på en meget alvorlig situation for en række partier: Lederne er ikke på bølgelængde med deres vælgere eller de befolkningsgrupper, de normalt appellerer til. Og flere resultater kunne også pege på, at en ny EF-afstemning kunne medføre, at vælgerne stemte Danmark ud. I det mindste hvis problemer i EF-samarbejdet hjalp med til at gøre modstanden en lille smule mere sikker. Formodentlig skulle der ikke meget til.

Den nye afstemning kommer formodentlig aldrig, og for så vidt kan det være mindre vigtigt, hvad vælgerne mener. I hvert tilfælde med henblik på medlemskabet.

Men derudover er det næppe særligt afgørende, at vælgerne i en række partier - og klartest hos Socialdemokratiet - hælder i en anden retning end partierne selv. For EF er formodentlig et ganske perifert problem for de fleste vælgere.

I valgundersøgelserne har det nemlig vist sig, at det er uendeligt få, der peger på EF-medlemskabet eller udenrigspolitik i det hele taget som vigtige problemer, som politikerne burde tage sig af. Det, der dominerer er de økonomiske spørgsmål.⁽⁸⁾ Bortset fra et fåtal af vælgere, er det sikkert meget få, der skifter parti på grund af EF. Her er det arbejdsløsheden, og udenlandsgælden, der er nok så afgørende.

I dette perspektiv har vælgernes syn på EF højst akademisk interesse.

Men der er flere perspektiver. EF spiller næppe den store rolle i vælgernes bevidsthed. Men dette kan være betinget af, at den danske regering har ført en meget forsigtig politik m.h.t. den europæiske integration. Blev man mere aktiv m.h.t. at fremsætte egne planer for videregående integration - eller blot m.h.t. at følge andres planer - kunne dette, f.eks. i Socialdemokratiet, skærpe en konflikt mellem vælgere og politikere. Den begrænsede EF-støtte kan med andre ord være med til at låse politikerne fast, og den forsigtige kurs kan igen styrke udlandets billede af Danmark som et land, der alene meldte sig ind for at få nogle kontante økonomiske fordele.

Hertil kommer, at politik efterhånden foregår på forskellige niveauer. Vælgerne skal stemme til kommunalvalg, folketingsvalg og EF-valg, og en del - bl.a. re-

sultatet af Europa-valget i 1979, men også sammenligninger af folketings- og kommunalvalg - tyder på, at vælgerne opfører sig forskelligt ved de forskellige valg. Og selvom den begrænsede støtte ikke spiller den store rolle med henblik på folketingsvalg, har det allerede vist sig, at den generer en række partier i Europa-valgs sammenhæng. Man er ikke i stand til at overføre stemmerne fra de nationale valg til Europa-valgene. Hvilket Folkebevægelsen mod EF kan være glad for.

Noter:

1. Alle undersøgelser er foretaget af medarbejdere fra Københavns og Aarhus Universiteter. I 1973 blev materialet indsamlet af Socialforskningsinstituttet, ved de følgende valg (1975, 1977, 1979 og 1981) af Gallup som led i bureauets omnibusundersøgelser. I 1979 var valgundersøgelsen placeret i samme interviewindsamling som EF-kommissionens Eurobarometer-undersøgelse, og dette giver specielle koblingsmuligheder.
2. Denne mulighed har en del for sig. Andre undersøgelser antyder nemlig, at danskerne er stærkt orienteret mod de lokale politiske enheder. I 1978 viste det sig således, at der var langt større tillid til kommunalpolitikere end til landspolitikere og langt større tro på, at man kunne gøre sig gældende i lokalpolitikken end i landspolitikken. (Se Hans Jørgen Nielsen, *Size and Evaluation of Government. Danish Attitudes towards Politics at Multiple Levels of Government*. *European Journal of Political Research*, 9 pp. 47-60). Samme tendens findes i endnu upublicerede resultater fra valgundersøgelsen i 1981, bl.a. også m.h.t. vurdering af LO og lokale fagforeninger.
3. Nikolaj Petersen: *Europeanism and its Foreign Policy Correlates: A Political Belief System?* i *Cooperation and Conflict*, X, 1975, 143-166.
4. Ronald Inglehart: *The Silent Revolution. Changing Values and Political Styles among Western Publics*. (New Jersey: Princeton University Press), pp. 330-334.
5. Torben Worre: *Europavalget. Økonomi og Politik*, 3, 1979, pp. 259-285. Resultaterne bygger på de interviewedes eget erhverv. Personer ude af erhverv er udeladt.
6. Tallene er lidt mere EF-negative end de tidligere. Dette skyldes at en gruppe med uoplyst sektortilknytning falder ud, og den gruppe var en del mere positive over for EF end andre arbejdere.
7. Se Jørgen Goul Andersen, *Mellemlagene i Danmark*, Aarhus 1979, pp. 235.
8. Hans Jørgen Nielsen, *Politiske Holdninger og Fremskridtsstemme*, Kbhvn. 1979, pag. 86.